

Sebő József

Tanárjelöltek között

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

Pedagógusberkekben gyakran hangoztatott vélemény, hogy a tanárjelöltek felkészítése nem kellően gyakorlatorientált. Sokszor elhangzik érvként, hogy a szakmát, a hivatást igazán a gyakorlatban lehet megtanulni. Ám sajnós a jelenlegi rendszerben a hallgatók a diploma átvétele előtt keveset tanítanak. Mások szerint a pedagóguspályára születni kell, de még ilyenkor is hosszú évek alatt kristályosodik ki az ehhez szükséges személyiség.

A gyakorlat fontosságát elméletben szinte minden érintett elfogadja, de amikor az erre fordítandó pénzekről döntenek, akkor más vélemények is megfogalmazódnak: *Minek azt tanítani, hogyan mosolyogjunk a gyerekekre?* Mi lehet a megoldás? Első lépésként például az, hogy alaposabb alkalmassági vizsgán kellene megmérgettniük a pedagóguspályára készülőknek (sokunk reményei szerint ebben hoznak némi változást a bolognai rendszer tanári mesterszakának felvételi vizsgái). Fontos lenne, hogy ne kerüljenek a pályára beszédhibás, zárt szájjal beszélő jelöltek, vagy ne fordulhasson elő, hogy a későbbiekben egy alsós kisdíák azért jelentkezik, mert a tanító bácsi a *mohácsi* vést két nagybetűvel írta a táblára, holott a tankönyvi olvasmány címében csupa kicsivel szerepel. Természetesen az ellenkezőjére, a már pedagógusjelöltként is nagyon lelkesen és rátermetten tanítóokra úgyszintén akad példa. Ők azok, akik valóban a pályára születtek.

Tapasztalataim szerint a kistanárok egyik fő problémája a kommunikációs kultúra hiányossága, a kellőképpen ki nem művelt tanári beszéd és a kevésbé hatékony nem verbális kommunikáció. A gyakorlaton ugyanis ki kell állni a tanulók elé, tartani kell velük a szemkontaktust, mosolyogni kell rájuk, fegyelmezni kell őket. A gyakorlótanítások bírálatakor gyakran elhangzik, hogy a jelölt egész órán egy helyben állt, mindvégig a hajával játszott, nem nézett a diákok szemébe, alig szólított meg valakit, végig azonos hangmagasságon, monoton beszéddel *leadta az anyagot*, negyvenötötör *okéval* nyugtázta a diákok hozzászólásait. Ráadásul a kiosztott feladatlapon helyesírási hibák éktelenkedtek, a táblai vázlat pedig olvashatatlan és áttekinthetetlen volt. Jól tudjuk, hogy a tárgyi vagy a logikai tévedések könnyebben javíthatók. A kommunikációs kultúra fogyatékoságai azonban csak hosszabb távon orvosolhatók. Ezzel meg is érkeztünk az egyik legfőbb problémához: a túlzott ismeret-központúsághoz, amelynek egyenes következménye többek között a kifejezőkészség hiánya, a hadaró beszéd és a pánik, amely például akkor éri el az embert, ha meg kell írnia egy kérvényt vagy egy önéletrajtot.

A veszprémi Padányi Biró Márton Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola és Egészségügyi Szakközépiskola 1999 óta a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola gyakorlóiskolájaként működik. Feladatköre azóta jelentősen bővült, hiszen a főiskola és a Pannon Egyetem időközben ekvivalenciaszerződést kötött a vizsgatárgyak kölcsönös elfogadásáról, valamint az áthallgatásról. Ennek értelmében az egyetemi hallgatók a főiskola gyakorlóiskoláját is látogathatják, sőt esetenként az ország más felsőoktatási intézményeiből is érkeznek hozzánk hospitálók, például a Pázmányról, a szegedi egyetemről, a szombathelyi tanárképző főiskoláról, a győri és az esztergomi tanítóképzőből. A felsőoktatási intézmények diákjai az illetékes tanszékek által kidolgozott képzési és követelményrendszer alapján végzik gyakorlóiskolai munkájukat. A Padányiban az elmúlt években angol, etika, francia, hittan, kémia, magyar, német és számítástechnika szakos hospitálásokra, valamint gyakorló- és zárótanításokra került sor. Ezekre az alkalmakra meghívjuk a főiskola és az egyetem szakmódszertanosaikat is. Többségükkel rendkívül szoros, szinte napi kapcsolatot sikerült kiépítenünk.

A kreditrendszer sok gondot okoz számunkra, hiszen a hallgató maga állítja össze az órarendjét, így szinte mindenki más és más időpontban tud részt venni az iskolai gyakorlaton. Az időpontok egyeztetése néha matematikai feladványnak tűnik. A veszprémi főiskolások és egyetemisták a hospitálásokon a tanári asztal másik oldaláról szemlélve ismerkednek az iskola világával. Ez kezdetben némi zavart okozhat. A hozzáállásból sok mindenre lehet következtetni. Van olyan hallgató, aki mobilizik a pad alatt, van olyan, aki súg a diákoknak, és van olyan is, aki túlteljesíti az előírt időt, szorgalmasan jegyzetel, nem tud elszakadni a mentorától, kifogyhatatlan a kérdésekből, és a gyakorlóiskolában eltöltött időt – rácsodálkozva egy különleges világra – élete nagy élményeként könyveli el. Más még tollat sem hoz, és a bemutatórát követő szünetben megszőkik a megbeszélés elől. Némelyek messze elkerülik a gyakorlóiskolát, hiszen a felsőbb évesektől már tudják: itt *valóban* le kell tölteni az előírt időt.

A hallgatók megfigyelési szempontsorról, illetve megoldandó feladatokkal érkeznek. Az első órák rendszerint az iskola általános bemutatásával kezdődnek, majd megismerkednek a pedagógiai programmal, az iskola működési rendjével és feladataival. Ezt követően óralátogatásokra kerül sor, elsősorban a humán szférából. Ezek előtt és után óramegbeszéléseket tartunk. Célunk a felfedezettő tanulás, az órákon látott módszertani fogások megvitatása, továbbgondolása, az alternatívák fölvezetése. A választható foglalkozások körébe természetesen beletartoznak az osztályfőnöki teendők, a tanulói öntevékenység formái, az iskolai dokumentumok elkészítése, egy adott osztály munkájának folyamatos nyomon követése, valamint a napközis foglalkozások, az iskolai ünnepek, sőt a differenciálás, a csoportos munka lehetőségei és a szakköri foglalkozások, a tanórán kívüli feladatok is. Külön színt jelentenek az iskola vezetőivel, a szaktanárokkal, a szociálpedagógussal készített interjúk. A szociológiai és a szociometriai vizsgálatok rendszerint mélyen elgondolkodtatják a pedagóguspályára készülő jelölteket. Az iskolai gyakorlatok sokszor önmagukkal való szembenézésre készítik a hallgatókat: mennyire vagyok alkalmas a pályára; tudok-e fegyelmezni; érdekes, színes egyéniség vagyok-e; mennyire tudok egyszerre többfelé figyelni? Sokan elhúlnak a pedagógusra nehezedő feladatok sokféleségétől. Előfordult már, hogy a jelölt, képességeit összevetve a kívánalmakkal, a pályaelhagyás mellett döntött, és ezt nyíltan be is vallotta. De nem mindenki tart az önismeretnek ennyire magas fokán. Régi dilemma: ki és hogyan mondja meg a hallgatónak, ha nem alkalmas a pályára?

A gyakorlóiskolai munkában legfőbb célunk a tanári kompetenciák fejlesztése, az elmélet és a gyakorlat közelítése, valamint a reflexióra képes tanáregyéniség formálása. A nálunk gyakorló diákok számos esetben még mindig az *előadó* tanár típusát testesítik meg. Néha vizsgatanításon is előfordul, hogy negyvenöt percből negyvenet a pedagógus *ural*, mintegy hangfüggetlenül bocsátva maga és a diákok közé. Természetesen tudjuk, hogy a vizsgabizottság láttán a tanulók gyakran megszeppennek, és még a máskor aktívak sem jelentkeznek. Egyes jelöltek ilyenkor görcsösen kapaszkodnak az óravázlatba, abból másolják a táblára írandó szöveget. Ebben a helyzetben sokan átérzik, hogy szaktárgyi tudásuk csak egyik része a hivatásnak, s a jó tanárnak mindemellett gazdag módszertani eszköztárral kell rendelkeznie.

Hallgatóinkat igyekszünk arra serkenteni, hogy mondjanak le a hagyományos ismeretközlő szerepről; a pedagógus nem tölcser, hanem *vadakat terelő juhász*, aki tudja, merre kell vennie az irányt ahhoz, hogy a rábízottai gyarapodjanak, bár az egyéni utakat nem rajzolhatja meg. Nem beszélve arról, hogy nekünk is van mit tanulnunk, azaz ezen a pályán elengedhetetlen az önreflexió: önmagunk és a tanárjelöltek, sőt a kisdíjak diskurzusa, az alkotó párbeszédben megnyilvánuló kölcsönös csiszolódás. Azt szeretnénk, ha az oktatás célja nem a tanítás, hanem a tanulás lenne, ha nem az ismeretek mennyisége minősítene bennünket, hanem készségeink, képességeink működése.

Úgy vélem, hogy a tanárjelöltek felkészítésében hangsúlyozottan kell jelen lennie a gyakorlóiskolai munkának. Hiába azonban a törvényi szöveg, ha felelős vezetők gyakran a pénzhiányra hivatkoznak. A megoldást elsősorban a gyakorlóiskolai rendszer kiterjesztése és az ott eltöltendő idő növelése jelentheti. Ilyen értelemben üdvözljük a bolognai rendszer új típusú – ma még tapasztalatokkal alá nem támasztható – szakmai

gyakorlatát. A Padányi esetében a távlati cél egy tanárképző stúdió kialakítása lehet, amelyben jelen van a korszerű média, és amelyben kitüntetett szerephez jut a kommunikációs kultúra. Természetesen nekünk, jelöltekkel foglalkozóknak is folyvást tanulnunk kell, ezért kívánatos lenne a mentorképzés kiterjesztése és a gyakorlóiskolai tanárok továbbképzése, valamint szakmai fórumokra való invitálása.

Üdvözlettel:

Veszprém, 2010. május 3.

Sebő József
mentor, koordinátor
magyar–szociológia szakos tanár

Sebő, József: Among teaching assistants

Az írás szerzőjéről

Sebő József

Padányi Biró Márton Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola és Egészségügyi Szakközépiskola,
Veszprém, Magyarország

sebo.jozsef[kukac]gmail.com